

Reading Acquisition: Individual Differences, Development, and Enhancement (RIDDLE)

Ulrika Wolff

Bakgrund och syfte: Den aktuella studien är en uppföljning i årskurs 8 av en tidigare studie där vi följde barn från fyra år upp till årskurs 4. I studien, RIDDLE, ingick 364 barn, och ett omfattande testbatteri avseende verbala och icke-verbala förmågor genomfördes. Det övergripande syftet var att studera dessa förmågors utveckling, hur de interagerar och vilken betydelse de har för den tidiga läsningen. I studien ingick också en tidig fonologisk intervention. En rad studier har visat att träning av fonologisk medvetenhet i förskoleklass har positiv effekt på den tidiga läsutvecklingen, och kan förhindra att läs- och skrivsvårigheter utvecklas. Dock brukar några få barn inte göra några större framsteg. Vår hypotes är att de här barnen inte är redo att tillgodogöra sig den ganska avancerade träning av fonemisk medvetenhet som bjuds när barnen är sex år, utan behöver en mjukare väg in till fonologisk medvetenhet. Ett ytterligare syfte var att undersöka effekterna av fonologisk träning tre år före den formella läsinläringen startar.

Metod: När studien startade var alla 364 barn mellan 3 år 10 månader och 4 år 4 månader. Barnen kom från 58 förskolor i 8 kommuner. Barnen randomiserades genom lottning in i små grupper till antingen experimentgrupp (n = 138) eller en tränad kontrollgrupp (n = 84). I studien fanns också en otränad kontrollgrupp (n = 148) som deltog i samtliga testningar.

De barn som lottades in i experimentgruppen fick delta i ett lekfullt fonologiskt träningsprogram om 20 minuter varje dag under sex veckor när de var fyra år och under lika lång tid ett år senare när de var fem år. I många svenska förskoleklasser genomför man språklig träning i enlighet med det så kallade Bornholmsprogrammet (Lundberg, 2007). Då tränas framför allt fonemisk medvetenhet, vilket innebär att man ska handskas med fonem, de allra minsta beståndsdelarna av språket. Det kan te sig svårt för en del barn och för några rent av omöjligt. Meningen med den tidiga fonologiska träningen i vår studie var att förbereda barnen, även de med de största svårigheterna, att på ett framgångsrikt sätt kunna delta i den mer avancerade språkliga träningen som de flesta svenska förskoleklasser har. Det skedde med mycket strukturerade övningar där man utgår från de mer lättåtkomliga enheterna i språket, morfem och stavelser, till att försiktigt identifiera de mer svåråtkomliga fonemen.

Resultat: De övergripande resultat som direkt berör den aktuella studien visar att den fonologiska träningen hade signifikanta effekter på utvecklingen av fonologisk medvetenhet. Vi fann också att barn med lägre fonologisk och kognitiv (Gf) förmåga vid fyra års ålder hade störst nytta av träningen. Effekter på läsrelaterade förmågor i åk 2 och 3 var också tydliga, och även här visade sig träningen särskilt gynna de med lägre Gf och fonologisk förmåga, det vill säga de som riskerar att hamna i riskzonen för att utveckla läs- och skrivsvårigheter.

Konklusion/betydelse: Den insamling av data som nu har skett i åk 8 avser andra kohorten i RIDDLE-projektet, och därför är resultaten högst preliminära. Av de 88 barn som deltog i andra omgången i projektstarten vid fyra års ålder deltog nu 79 elever i årskurs 8. Insamlingen skedde under coronapandemin, och speciellt med tanke på den, ser vi att storleken på bortfallet inte blev större som tillfredsställande.

De preliminära resultaten visar att fonologisk förmåga, bokstavskunskap och Gf vid fyra års ålder kan predicera läsförståelse, stavning, ordläsning samt fonologisk och ortografisk ordavkodning elva år senare när deltagarna går i årskurs 8. Resultaten visar också att barn i riskzonen för att utveckla ordavkodningssvårigheter var de som signifikant var mest gynnade av den fonologiska interventionen vad det gäller ordläsning. Resultaten får tolkas med försiktighet, men de skulle kunna innebära stora pedagogiska implikationer om resultaten består när all data är insamlad.